

Taiteen poliittisuus

Romanttisen näkemyksen mukaan taiteella on aivan oma erityinen todellisuutensa. Taiteen autonomia ja vapaus korostuu näkemyksissä, joiden mukaan taiteen tarkoituksena on näyttää mitä tahansa 'mahdollisia maailmoja' ilman yhteyttä käsityksiin taiteesta (ala-) kulttuurisen identiteetin tai yksilön yhteiskunnallisen aseman heijastuksena.

Todellinen vapaus on kuitenkin rajojen tiedostamista. Yhteiskunnallista merkittävyyttä ja arvoa käsitys taiteesta 'mahdollisuuksien näyttäjänä' saa Andre Bretonin mukaan siinä, missä määrin taide on 'tulevaisuuden heijastumien läpätunkema', siis ihanteita vastaavaa.

Taiteen merkitysten tulkinta ja makunormit ovat ideologisia muodostelmia, sidoksissa valtarakenteisiin niissä instituutioissa, jotka tuottavat kulttuurisia arvoja. Esimerkiksi taideateoksen arvo on yritetty juurruttaa 'pyyteettömyyden' käsitteeseen länsimaaisessa kulttuurissa 1700-luvulta lähtien. Tämän näkemyksen mukaan korkeataiteen tuotteilla ei voi olla itsensä ulkopuolista käytännöllistä funktiota. Käytännöllisyyteen ja arkisuuteen viittaavat kulttuurituotteet tulkitaan tämän kaanonin mukaan joko viihteeksi tai käsityöksi. Samalla tavalla keramiikka ja tekstiilityö putosivat korkeataiteen ulkopuolelle, koska ne olivat alkujaan lähinnä naisväen puhdetta.

Samalla naiset käytännössäkkin syrjäytettiin korkeataiteen tuottamisesta estämällä pääsy taideakatemioiden, pakottamalla kirjoittamaan salanimellä. Poliittinen kysymys onkin se, kenellä on mahdollisuus saavuttaa intressitön kokemuksen muoto - mielikuvituksen vapaa leikki. Syntyjankohintaan 1700-luvulla se mahdollisuus oli brittiläisellä joutilaalla yläluokalla, joka ei ollut päivätöiden raskauttama.

On inhimillinen peruspiirre, että haluamme muidenkin yhtyvän makuarvostelmaamme, haluamme universalisoida omat arvolähtökohtamme. Suuri illuusio on se, että 'korkeataide' olisi kaikkien ihmisryhmien taiteellisia ihanteita vastaavaa. Näkemys, jonka mukaan taide heijastaisi joitain ikuisia, pysyviä ja universaaleja arvoja tulee esiin Walter Benjaminin 'auraattisen taiteen' määritelmässä. Taiteen alkuperäinen tehtävä uskonnollisten seremonioiden

ja rituaalien osana merkitsi auktoriteettiasemaa ja saavuttamattomuuden tunnetta. Arvotavallaan tippuivat taivaasta, annettuina ja etäisinä arkielämästä. Tämänkaltaisen kulttuurin pyhyys ja sädekehä teoksen ympärillä liittyi olennaisesti sulauttamiseen perinteeseen. Kun kuva menettää alkuperäisen perinneyhteyden esimerkiksi kopioitaessa, menettää taideteoskin kykyään sitoa yleisöään vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja hallitsevan luokan valtapöytämyksiin. Elokuvan kaltaiset taidemuodot ovat kopioitavuutensa vuoksi demokratian ajan taidemuotoja, eivät vain harvojen statusesineitä. Taiteessa tapahtuvat muutokset eivät koskaan ole vain taiteen sisäisiä, vaan tuovat esiin jotain laajempaa yhteiskunnan muutoksista. Perinne (taito) on taiteessa tärkeää, mutta tarvitaan myös muutosnäköaloja (taiteellisuus), jotta taide ei vajoaisi pelkästään rituaaliarvojen tuottajaksi pönkittämään havainnon kanonisoituvia tapoja ja vallitsevaa status quota.

Tietoisuuden kasvu aistiisuuden edessä, ihanteiden selkiyttäminen on taiteen avantgardistinen laajempi tehtävä, joka olennaisesti liittyy valistuksen projektiin. Jean-François Lyotardin mukaan tämä ylevä edistyksellisyys on taiteen kohdalla annetuista totuuksista, taiteen ja yhteis-

kunnan senhetkisestä tilasta eteenpäin katsomista. Tähän futurismiin liittyy aina ristiriita vallitsevien arvojen kanssa, joka taiteen kentällä ylittää jopa siihen peruskysymykseen, mitä ylipäättään voimme kutsua yhteisellä nimellä 'taiteeksi'. Taiteen tehtäväksi on siis tullut kyseenalaistaa edeltävän taiteen säännöt ja tavoitteet, taiteen tekemisen perinne. Tällaisen 'vielä toteutumattoman vision' esittäminen on tietynlainen paradoksi, joka osoittaa että emme voi tyytyväisenä jäädä nauttimaan jo saavutetun hedelmistä - tunnemme ennemminkin kipua kun kohteen käsittämisen ja esittämisen väliltä ei löydy (vallitsevien makunormien mukaista) harmoniaa. Tällaisen avantgardistisen taiteen painostavan ja epämiellyttävän 'likitulemisen' on jokin taiteen kuluttaja saanut tuta, Jumalanteatterin yleisö ehkä kaikkein käsin kosketeltavimmin. Aika antaa tarvittavaa etäisyyttä, jotta kohde suodattuu meille miellyttäväksi, toisin sanoen sulautuu valtavirran maun mukaiseksi, kekseliääksi tai jopa nerokkaaksi. Tämä osoittaa myös sen, ettei teos itsessään pysty muuttumaan ja uusiutumaan, vaan huomio on yhä voimakkaammin kiinnitettävä yleisön ja teoksen väliseen suhteeseen, siihen tilanteeseen jossa jokin esitetään taiteena. Tästä mielessä en hyväksy väitettä, että taide viittaisi yhä useammin vain itseensä.